

บันทึกข้อความ

ส่วนราชการ สำนักกรรมการ ๑. กลุ่มงานคณะกรรมการการเงิน การคลังฯ โทร. ๐ ๒๒๔๔ ๒๖๙๘

ที่ ..... วันที่ ๗ มกราคม ๒๕๖๑

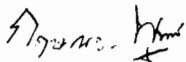
เรื่อง ขอสั่งเอกสารวิชาการ.....

เรียน ผู้อำนวยการสำนักกรรมการ ๑ (ผ่านผู้บังคับบัญชาในกลุ่มงานคณะกรรมการการเงิน การคลังฯ)

ตามที่ ข้าพเจ้านายกฤษณะ พุพงษ์ กลุ่มงานคณะกรรมการการเงิน การคลัง การธนาคาร และสถาบันการเงิน สำนักกรรมการ ๑ ได้รับมอบหมายให้จัดทำเอกสารวิชาการหรือกฎหมายที่เกี่ยวข้องเพื่อเตรียมความพร้อมสนับสนุนการดำเนินงานของคณะกรรมการ ตามแผนยุทธศาสตร์ เพื่อการพัฒนาสำนักกรรมการ ๑, ๒, ๓ พ.ศ. ๒๕๖๑ - ๒๕๖๔ นั้น

บัดนี้ ข้าพเจ้าได้จัดทำเอกสารวิชาการเรื่อง “เดินหน้าปฏิรูปสหกรณ์ออมทรัพย์ และสหกรณ์เครดิตยูเนียน” เรียบร้อยแล้ว จึงขอส่งเอกสารดังกล่าว รายละเอียดปรากฏตามเอกสารที่แนบมาพร้อมนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณา

(นายกฤษณะ พุพงษ์)
นิติกรปฏิบัติการ

(นางสาวนิภา ก้วสกุล)
ผู้บังคับบัญชากลุ่มงานคณะกรรมการการเงิน การคลัง
การธนาคาร และสถาบันการเงิน

เห็นชอบ / เสนอเพื่อส่งให้หัวหน้าเขต

(.....)
ผู้อำนวยการสำนักกรรมการ ๑
๑๖ ม. ๑ ๒๕๖๑

แบบประเมินมาตรฐานเอกสารวิชาการหรือกฎหมายที่เกี่ยวข้องของสำนักกรรมการ ๑

ชื่อเรื่อง เติมน้ำปฏิรูปสหกรณ์ออมทรัพย์ และสหกรณ์เครดิตยูเนียน

ลำดับที่	ประเด็นการประเมิน	ผ่าน	แก้ไข	ไม่ผ่าน
เกณฑ์การพิจารณาด้านเนื้อหา และความถูกต้อง				
๑.	ชื่อเรื่อง	/		
๒.	บทนำ	/		
๓.	เนื้อเรื่อง	/		
๔.	บทสรุป	/		
๕.	ข้อมูลที่ใช้มีความถูกต้อง เหมาะสม ทันสมัย และเป็นกลาง	/		
๖.	แหล่งที่มาของข้อมูลมีความน่าเชื่อถือ	/		
เกณฑ์การพิจารณาด้านภาษา และรูปแบบการเขียน				
๑.	การจัดลำดับหัวข้อและเนื้อหา	/		
๒.	การใช้ภาษาและการเรียบเรียง	/		
๓.	ความถูกต้องในการจัดพิมพ์ ตัวสะกด และวรรคตอน	/		
เกณฑ์การพิจารณาด้านการอ้างอิงที่มาของข้อมูล				
๑.	การอ้างอิงระบบนามปี หรือเชิงอรรถ และบรรณานุกรม	/		

(ลงชื่อ) ปิยนุช พงษ์ ผู้จัดทำ (ลงชื่อ) กัญญา ก้าวสกุล ผู้ตรวจสอบ
 (นายกฤษณะ พงษ์) (นางสาวนิภา ก้าวสกุล)
 นิติกรปฏิบัติการ ผู้บังคับบัญชากลุ่มงานคณะกรรมการการเงิน การคลัง
 การธนาคาร และสถาบันการเงิน
 วันที่...๓.๓.๖๕๖๖ วันที่...๓.๓.๖๕๖๖

(ลงชื่อ) จอมพลา พล ผู้รับรอง
 (นางอารยะหญิง จอมพลาพล)
 ผู้อำนวยการสำนักกรรมการ ๑
 วันที่ ๓๖.๓.๖๕๖๖

เอกสารวิชาการ

เรื่อง

เดินหน้าปฏิรูปสหกรณ์ออมทรัพย์ และสหกรณ์เครดิตยูเนียน

จัดทำโดย

นายกฤษณะ พุพงษ์

ตำแหน่ง นิติกรปฏิบัติการ

กลุ่มงานคณะกรรมการการเงิน การคลัง การธนาคาร และสถาบันการเงิน

สำนักกรรมการ ๑ สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร

สารบัญ

	หน้า
บทนำ	๑
สภาพปัญหา	๒
- ปัญหาเกี่ยวกับสมาชิก	๒
- ปัญหาเกี่ยวกับการบริหาร	๒
- ปัญหาเกี่ยวกับการกำกับดูแล	๓
การดำเนินการปฏิรูปในปัจจุบัน	๓
- คณะกรรมการปฏิรูปเศรษฐกิจ การเงินและการคลัง สภาปฏิรูปแห่งชาติ	๓
- คณะกรรมการขับเคลื่อนการปฏิรูปประเทศด้านเศรษฐกิจ สภาขับเคลื่อนการปฏิรูปประเทศ	๕
- กระทรวงการคลัง	๖
- สถาบันนิติบัญญัติแห่งชาติ	๗
บทสรุปและข้อเสนอแนะ	๙
- ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการให้ความรู้ทางการเงินแก่ประชาชน	๙
- ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับด้านการพัฒนาระบบสหกรณ์ออมทรัพย์และสหกรณ์เครดิตยูเนียน	๑๐
- ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการกำกับดูแลสหกรณ์ออมทรัพย์และสหกรณ์เครดิตยูเนียน	๑๐
- ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการปฏิรูปกฎหมายสหกรณ์	๑๑
บรรณานุกรม	๑๒

เดิหน้าปฏิรูปสหกรณ์ออมทรัพย์ และสหกรณ์เครดิตยูเนียน

บทนำ

ประเทศไทยได้นำระบบสหกรณ์มาใช้ครั้งแรก เมื่อประมาณปี พ.ศ. ๒๔๕๙ ซึ่งในขณะนั้น ประเทศไทยได้เริ่มติดต่อซื้อขายกับต่างประเทศมากขึ้น ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของระบบเศรษฐกิจจากแบบเพื่อเลี้ยงชีพมาสู่ระบบเพื่อการค้า ส่งผลให้เกิดความต้องการด้านเงินทุนเพื่อขยายการผลิตมากขึ้น ทำให้ชาวนาที่ไม่มีเงินทุนของตนเองต้องไปกู้ยืมเงินจากบุคคลอื่นและต้องเสียดอกเบี้ยในอัตราสูง ทั้งยังถูกเอารัดเอาเปรียบจากพ่อค้าและนายทุน ส่งผลให้ชาวนาประสบปัญหาเรื่องหนี้สินอย่างมาก ซึ่งในขณะนั้นรัฐได้เข้าให้การช่วยเหลือในด้านเงินทุนแก่ประชาชนโดยจัดตั้งระบบสหกรณ์ขึ้น และส่งผลให้ระบบสหกรณ์แพร่หลายและมีวิวัฒนาการขึ้นตามลำดับ ซึ่งในปัจจุบันตามกฎหมายกระทรวงกำหนดประเภทสหกรณ์ที่จะรับจดทะเบียน พ.ศ. ๒๕๔๘ ได้กำหนดประเภทของสหกรณ์ไว้ทั้งหมด ๗ ประเภท ประกอบด้วย ๑) สหกรณ์การเกษตร ๒) สหกรณ์ประมง ๓) สหกรณ์นิคม ๔) สหกรณ์ร้านค้า ๕) สหกรณ์บริการ ๖) สหกรณ์ออมทรัพย์ และ ๗) สหกรณ์เครดิตยูเนียน

สำหรับสหกรณ์ออมทรัพย์และสหกรณ์เครดิตยูเนียนนั้นเป็นสหกรณ์ซึ่งจัดตั้งขึ้นเพื่อสนับสนุนให้ประชาชนระดับฐานรากสามารถพึ่งตนเองและช่วยเหลือซึ่งกันและกันได้ โดยมุ่งเน้นการส่งเสริมให้สมาชิกรู้จักการออมและนำเงินออมนั้นมาช่วยเหลือซึ่งกันและกัน โดยไม่ต้องอาศัยแหล่งเงินกู้ภายนอกซึ่งมีอัตราดอกเบี้ยและค่าใช้จ่ายที่สูงกว่า ซึ่งในช่วงที่ผ่านมาสหกรณ์ออมทรัพย์และสหกรณ์เครดิตยูเนียนสามารถให้บริการทางการเงินแก่ประชาชนได้ในระดับหนึ่ง แต่ยังไม่สามารถให้บริการทางการเงินที่มีความหลากหลายและมีความซับซ้อนเท่ากับธนาคารพาณิชย์ เนื่องจากยังมีข้อจำกัดเกี่ยวกับการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานของสหกรณ์ โดยเฉพาะด้านการพัฒนาระบบเทคโนโลยีสารสนเทศและผลิตภัณฑ์ทางการเงินใหม่ ๆ ที่มีความหลากหลายเพื่อตอบสนองความต้องการของสมาชิก

อย่างไรก็ตาม ในภาพรวมด้านผลประกอบการของสหกรณ์ออมทรัพย์และสหกรณ์เครดิตยูเนียนอยู่ในระดับที่น่าพอใจ แต่ก็ยังมีสหกรณ์ออมทรัพย์และสหกรณ์เครดิตยูเนียนจำนวนหนึ่งที่มีประสบปัญหาในการดำเนินการ ซึ่งจะเห็นได้จากช่วงระยะเวลา ๒ - ๓ ปีที่ผ่านมา มีข่าวสารเกี่ยวกับการทุจริตของผู้บริหารสหกรณ์ การขาดธรรมาภิบาล และความเชี่ยวชาญในการบริหารความเสี่ยงต่าง ๆ ซึ่งอาจทำให้เกิดความเสียหายขึ้น โดยส่งผลกระทบต่อในวงกว้างและมีความเสี่ยงต่อความเชื่อมั่นของระบบสหกรณ์ ตลอดจนระบบเศรษฐกิจของประเทศ ดังเช่นกรณีการทุจริตเกี่ยวกับล็อตเตอรี่ของสหกรณ์ออมทรัพย์ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และกรณีการทุจริตของสหกรณ์เครดิตยูเนียนคลองจั่น จำกัด ซึ่งจากกรณีตัวอย่างดังกล่าวแสดงให้เห็นได้ว่า ระบบสหกรณ์ออมทรัพย์และสหกรณ์เครดิตยูเนียนในประเทศไทยกำลังประสบปัญหาในการดำเนินงาน และมีความจำเป็นเร่งด่วนที่จะต้องดำเนินการแก้ไขปัญหที่เกิดขึ้นควบคู่กับการปฏิรูประบบสหกรณ์ออมทรัพย์และสหกรณ์เครดิตยูเนียน เพื่อให้การดำเนินงานกิจการสหกรณ์มีประสิทธิภาพ และสามารถยืนหยัดในภาคธุรกิจได้

ในการนี้ ผู้เขียนจึงเสนอบทความนี้เพื่อให้เห็นสภาพปัญหาเกี่ยวกับสหกรณ์ออมทรัพย์และสหกรณ์เครดิตยูเนียน การดำเนินการปฏิรูปแก้ไขขององค์กร และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในปัจจุบัน รวมทั้งความคิดเห็นและข้อเสนอแนะของผู้เขียน เพื่อใช้เป็นข้อมูลในการสนับสนุนการดำเนินงานของคณะกรรมการธิการ และเป็นประโยชน์ในการศึกษาค้นคว้าของผู้สนใจทั่วไป

สภาพปัญหา

จากการศึกษาพบว่า สหกรณ์ออมทรัพย์และสหกรณ์เครดิตยูเนียนบางแห่งเริ่มประสบปัญหาในการดำเนินกิจการซึ่งส่งผลกระทบต่อความเชื่อมั่นของระบบสหกรณ์ ทำให้ภาครัฐซึ่งเป็นผู้กำกับดูแลกิจการของสหกรณ์เกิดแนวคิดที่จะปฏิรูประบบสหกรณ์ออมทรัพย์และสหกรณ์เครดิตยูเนียน โดยจะเห็นได้จากการที่คณะกรรมการปฏิรูปเศรษฐกิจ การเงินและการคลัง สภาปฏิรูปแห่งชาติ ได้ดำเนินการศึกษาและจัดทำรายงานวาระปฏิรูปที่ ๑๓ : การปฏิรูปการเงินฐานรากและสหกรณ์ออมทรัพย์ : แนวทางการปฏิรูปสหกรณ์ออมทรัพย์และสหกรณ์เครดิตยูเนียน โดยได้เสนอต่อที่ประชุมสภาปฏิรูปแห่งชาติ เมื่อวันที่ ๒๙ กรกฎาคม ๒๕๕๘ ซึ่งที่ประชุมได้พิจารณาแล้วมีมติเห็นด้วยกับรายงานฉบับดังกล่าวและได้นำส่งคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ ๑๙ สิงหาคม ๒๕๕๘ ต่อมาเมื่อวันที่ ๘ กันยายน ๒๕๕๘ คณะรัฐมนตรีได้มีมติรับทราบข้อเสนอแนะเรื่องการปฏิรูปสหกรณ์ออมทรัพย์และสหกรณ์เครดิตยูเนียนของสภาปฏิรูปแห่งชาติ โดยมอบหมายให้กระทรวงเกษตรและสหกรณ์เป็นหน่วยงานหลักกลับไปพิจารณาร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อพิจารณาศึกษาแนวทางและความเหมาะสมของข้อเสนอดังกล่าว ทั้งนี้หลังจากพิจารณาแล้ว กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ได้เสนอผลการพิจารณาต่อคณะรัฐมนตรี โดยคณะรัฐมนตรีได้มีมติรับทราบผลการพิจารณาเมื่อวันที่ ๒๔ พฤศจิกายน ๒๕๕๘ และให้สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรีแจ้งผลการพิจารณาของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ให้สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎรเพื่อนำเสนอสภาขับเคลื่อนการปฏิรูปประเทศซึ่งทำหน้าที่หลังจากสภาปฏิรูปแห่งชาติได้สิ้นสุดลง โดยคณะกรรมการขับเคลื่อนการปฏิรูปประเทศด้านเศรษฐกิจ สภาขับเคลื่อนการปฏิรูปประเทศได้ดำเนินการศึกษาและทบทวนรายงานแนวทางการปฏิรูปสหกรณ์ออมทรัพย์และสหกรณ์เครดิตยูเนียนของสภาปฏิรูปแห่งชาติ ตลอดจนข้อเสนอแนะของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อดำเนินการจัดทำรายงานการปฏิรูประบบสหกรณ์ออมทรัพย์และสหกรณ์เครดิตยูเนียนให้สอดคล้องกับข้อเสนอแนะดังกล่าว เมื่อดำเนินการแล้วเสร็จได้เสนอต่อที่ประชุมสภาขับเคลื่อนการปฏิรูปประเทศเมื่อวันที่ ๘ สิงหาคม ๒๕๕๙ โดยที่ประชุมได้พิจารณาแล้วมีมติเห็นด้วยกับรายงานฉบับดังกล่าว และได้นำส่งคณะรัฐมนตรีแล้ว ซึ่งจากรายงานทั้งสองฉบับทำให้ทราบถึงสาเหตุอันเป็นที่มาของปัญหาในการดำเนินการของสหกรณ์ออมทรัพย์และสหกรณ์เครดิตยูเนียน ดังนี้

๑) ปัญหาเกี่ยวกับสมาชิก

สมาชิกสหกรณ์ส่วนใหญ่ยังขาดความรู้พื้นฐานทางการเงิน เช่น เรื่องการเก็บเงินออม และการวางแผนทางการเงิน ตลอดจนขาดความรู้เกี่ยวกับการลงทุนที่เหมาะสม ส่งผลให้ขาดวินัยทางการเงิน และก่อให้เกิดภาระหนี้สินในค่าใช้จ่ายที่ไม่จำเป็นในการดำรงชีพ

นอกจากนี้ การที่สมาชิกสหกรณ์ขาดความรู้ความเข้าใจในหลักการของสหกรณ์ กล่าวคือ สหกรณ์ออมทรัพย์หรือสหกรณ์เครดิตยูเนียนมีวัตถุประสงค์ที่จะส่งเสริมให้มีการออมเป็นหลักการเบื้องต้น และนำเงินออมนั้นมารวมกันเพื่อช่วยเหลือสมาชิกด้วยกันในยามจำเป็น แต่ในความเป็นจริงกลับพบว่า สมาชิกส่วนใหญ่เข้ามาเป็นสมาชิกสหกรณ์โดยมุ่งหวังผลตอบแทนจากเงินฝากและเงินลงทุนในหุ้นเป็นหลัก ทำให้ขาดความตระหนักว่า สมาชิกสหกรณ์ในฐานะผู้ถือหุ้นนั้น คือ เจ้าของสหกรณ์ ส่งผลให้สมาชิกสหกรณ์ไม่เข้าใจในบทบาทและหน้าที่ของตนเองในการกำกับดูแลการดำเนินงานของสหกรณ์

๒) ปัญหาเกี่ยวกับการบริหาร

โดยหลักการพื้นฐานแล้วผู้บริหารสหกรณ์จะต้องยึดหลักธรรมาภิบาล และมีความโปร่งใสในการดำเนินงาน โดยสามารถตรวจสอบผลการดำเนินงานได้ เพื่อสร้างความเชื่อมั่นและศรัทธาแก่สมาชิกสหกรณ์ ตลอดจนต้องมีความเข้าใจในหลักการของสหกรณ์ ความรู้พื้นฐานด้านการบัญชีด้านการเงินการธนาคาร

และความรู้เบื้องต้นด้านกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับระบบสหกรณ์ด้วย สำหรับผู้บริหารสหกรณ์ออมทรัพย์หรือสหกรณ์เครดิตยูเนียนขนาดใหญ่ ซึ่งมีการทำธุรกรรมทางการเงินที่มีความซับซ้อนมาก จำเป็นจะต้องมีความรู้เกี่ยวกับการลงทุนและการบริหารความเสี่ยงอย่างเหมาะสม ตลอดจนมีธรรมาภิบาล และเคร่งครัดในการตรวจสอบมาตรฐานทางบัญชี

ดังนั้นจึงเห็นได้ว่า ผู้บริหารสหกรณ์มีความสำคัญในการดำเนินการของสหกรณ์เป็นอย่างมาก โดยปัญหาส่วนใหญ่ที่เกิดขึ้นมักเป็นปัญหาเรื่องการบริหารงานที่ไม่มีประสิทธิภาพ การขาดความรู้ความเข้าใจในการบริหารสหกรณ์ และปัญหาการทุจริตต่อหน้าที่ส่งผลให้สหกรณ์ไม่สามารถดำเนินการได้อย่างมีประสิทธิภาพ และส่งผลกระทบต่อความเชื่อมั่นของระบบสหกรณ์ออมทรัพย์และสหกรณ์เครดิตยูเนียน

๓) ปัญหาเกี่ยวกับการกำกับดูแล

ในปัจจุบันการกำกับดูแลสหกรณ์ทุกประเภทอยู่ภายใต้การกำกับดูแลของกรมส่งเสริมสหกรณ์และกรมตรวจบัญชีสหกรณ์ ซึ่งมุ่งเน้นการกำกับดูแลในฐานะที่เป็นสหกรณ์เท่านั้น แต่โดยสภาพความเป็นจริงของสหกรณ์ออมทรัพย์และสหกรณ์เครดิตยูเนียนนั้น เป็นองค์กรซึ่งมีลักษณะในการดำเนินการในรูปแบบของสหกรณ์และในรูปแบบของสถาบันการเงิน แต่การดำเนินการในรูปแบบธุรกรรมทางการเงินของสหกรณ์ออมทรัพย์และสหกรณ์เครดิตยูเนียนนั้นยังไม่มี ความซับซ้อนเท่ากับธนาคารพาณิชย์ เนื่องจากข้อจำกัดพื้นฐานด้านโครงสร้างของระบบสหกรณ์

ดังนั้น หากจะให้สหกรณ์ออมทรัพย์และสหกรณ์เครดิตยูเนียนสามารถทำหน้าที่ในการให้บริการทางการเงินให้แก่สมาชิกได้อย่างมีประสิทธิภาพ จึงควรให้มีการกำหนดหลักเกณฑ์ในการกำกับดูแลด้านการให้บริการทางการเงินของสหกรณ์ออมทรัพย์และสหกรณ์เครดิตยูเนียนอย่างชัดเจน (สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, ๒๕๕๙, น. ๑๒-๑๓)

การดำเนินการปฏิรูปในปัจจุบัน

จากสภาพปัญหาดังกล่าวได้นำไปสู่การแก้ไขและการปฏิรูประบบสหกรณ์ เนื่องจากเป็นปัญหาที่ส่งผลกระทบต่อระบบเศรษฐกิจของประเทศโดยในปัจจุบันองค์กรหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้ดำเนินการหรือมีแนวทางเพื่อปฏิรูประบบสหกรณ์ออมทรัพย์และสหกรณ์เครดิตยูเนียนดังนี้

คณะกรรมการการปฏิรูปเศรษฐกิจ การเงินและการคลัง สภาปฏิรูปแห่งชาติ

ซึ่งในการศึกษาของคณะกรรมการการปฏิรูปเศรษฐกิจ การเงินและการคลัง สภาปฏิรูปแห่งชาตินั้น จะมุ่งเน้นศึกษาเฉพาะกลุ่มสหกรณ์ออมทรัพย์และสหกรณ์เครดิตยูเนียน ซึ่งมีการดำเนินงานใกล้เคียงกับธนาคารพาณิชย์และในการนี้ได้มีการเสนอให้มีการปฏิรูปในด้านต่าง ๆ ดังนี้

๑. หน่วยงานในการกำกับดูแล เนื่องจากระบบการกำกับดูแลสหกรณ์ออมทรัพย์และสหกรณ์เครดิตยูเนียนยังขาดความเข้มงวดและไม่เอื้อต่อการดำเนินงานที่มีประสิทธิภาพ จึงเห็นสมควรให้มีการจัดตั้ง “สำนักงานคณะกรรมการกำกับและส่งเสริมการประกอบกิจการสหกรณ์ออมทรัพย์และสหกรณ์เครดิตยูเนียน” เป็นหน่วยงานอิสระของรัฐที่ไม่เป็นส่วนราชการและไม่เป็นรัฐวิสาหกิจ มีฐานะเป็นนิติบุคคล โดยให้ดำเนินการรับโอนภารกิจในส่วนที่เกี่ยวกับสหกรณ์ออมทรัพย์และสหกรณ์เครดิตยูเนียนจากกรมส่งเสริมสหกรณ์และกรมตรวจบัญชีสหกรณ์ และดำเนินการรับโอนเจ้าหน้าที่จากหน่วยงานทั้งสองซึ่งมีความรู้ความสามารถด้านสหกรณ์มาปฏิบัติงานในสำนักงานฯ ตามความสมัครใจ

๒. กฎหมายจัดตั้งสำนักงานฯ ในการจัดตั้งสำนักงานคณะกรรมการกำกับและส่งเสริมการประกอบกิจการสหกรณ์ออมทรัพย์และสหกรณ์เครดิตยูเนียน ให้ดำเนินการจัดตั้งโดยตราพระราชบัญญัติจัดตั้งสำนักงานดังกล่าวและให้มีรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลังรักษาการตาม

พระราชบัญญัตินี้ ทั้งนี้ให้บรรดากฎระเบียบใด ๆ ตามพระราชบัญญัติสหกรณ์ พ.ศ.๒๕๔๒ ยังคงใช้บังคับต่อไปได้ตราบทเท่าที่ไม่ขัดต่อพระราชบัญญัตินี้

๓. องค์ประกอบของคณะกรรมการกำกับและส่งเสริมการประกอบกิจการสหกรณ์

ออมทรัพย์และสหกรณ์เครดิตยูเนียน ประกอบด้วย ปลัดกระทรวงการคลัง เป็นประธานกรรมการ ปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ผู้ว่าการธนาคารแห่งประเทศไทย อธิบดีกรมส่งเสริมสหกรณ์ อธิบดีกรมตรวจบัญชีสหกรณ์ และผู้ทรงคุณวุฒิอีกไม่เกิน ๖ คน ซึ่งรัฐมนตรีแต่งตั้งจากผู้มีความเชี่ยวชาญ ด้านกฎหมาย การบัญชี การเงิน การบริหารธุรกิจ เศรษฐศาสตร์ หรือด้านสหกรณ์ เป็นกรรมการ ให้เลขาธิการสำนักงานเป็นกรรมการและเลขานุการ ทั้งนี้ให้คณะกรรมการมีอำนาจหน้าที่กำหนดนโยบาย ส่งเสริมและพัฒนา ตลอดจนกำกับดูแลการประกอบกิจการสหกรณ์ออมทรัพย์และสหกรณ์เครดิตยูเนียน รวมถึงกำหนดอัตราเงินสมทบที่จะเรียกเก็บจากสหกรณ์สมาชิก

๔. อำนาจหน้าที่ของสำนักงานคณะกรรมการกำกับและส่งเสริมการประกอบกิจการสหกรณ์ออมทรัพย์และสหกรณ์เครดิตยูเนียน มีดังนี้

๑) ด้านการส่งเสริมและพัฒนา โดยให้มีการจัดหลักสูตรฝึกอบรม ๓ ระดับ ได้แก่

๑.๑) พัฒนาหลักสูตรและดำเนินการจัดอบรมด้านวิชาการและความรู้ในการปฏิบัติหน้าที่เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพแก่กรรมการของสหกรณ์เช่นเดียวกับสถาบันกรรมการบริษัท (Institute of Directors)

๑.๒) พัฒนาหลักสูตรด้านการเงิน การบัญชีและการบริหาร เพื่อพัฒนาทักษะของผู้บริหารสหกรณ์ให้มีความสามารถในการปฏิบัติงานได้ตามมาตรฐานวิชาชีพทางบัญชี

๑.๓) ให้ดำเนินการจัดฝึกอบรมแก่สมาชิกสหกรณ์ให้เข้าใจหลักการสหกรณ์และความรับผิดชอบของสมาชิกในการตรวจสอบและกำกับการบริหารของสหกรณ์เพื่อพิทักษ์ผลประโยชน์ของตนเองอย่างถูกต้อง

ทั้งนี้ในการฝึกอบรม ให้สำนักงานฯ ร่วมมือกับสถาบันการศึกษาต่าง ๆ ที่มีมาตรฐาน เพื่อพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม

๒) ด้านการกำกับดูแล

- ให้มีคณะกรรมการกำกับและส่งเสริมการประกอบกิจการสหกรณ์ออมทรัพย์และสหกรณ์เครดิตยูเนียนขึ้นคณะหนึ่ง โดยมีอำนาจหน้าที่ทำนองเดียวกับธนาคารแห่งประเทศไทย สำนักงานคณะกรรมการกำกับหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ และสำนักงานคณะกรรมการกำกับและส่งเสริมการประกอบธุรกิจประกันภัย สามารถกำหนดกฎเกณฑ์การบริหารความเสี่ยง กำหนดคุณสมบัติ และให้ความเห็นชอบในการแต่งตั้งกรรมการและผู้บริหารสหกรณ์ มีมาตรฐานธรรมาภิบาล กำหนดคุณสมบัติของสมาชิกสหกรณ์ทั้งประเภทสมาชิกสามัญและสมาชิกสมทบ หลักเกณฑ์การควรวรรณและยกเลิกสหกรณ์ พิจารณาหลักเกณฑ์การลงทุนที่เหมาะสมเพื่อเพิ่มความหลากหลายของผลิตภัณฑ์และรายได้ของสหกรณ์

๓) ด้านทุนและทรัพย์สินของสำนักงาน

สำนักงานฯ จะต้องมียุติรายได้ที่เพียงพอต่อการบริหารและพัฒนา มีทุนและทรัพย์สินในการดำเนินงานประกอบด้วย (๑) เงินที่รัฐบาลจ่ายให้เป็นทุนประเดิม (๒) เงินสมทบจากสหกรณ์สมาชิกตามอัตราที่คณะกรรมการกำหนด (๓) เงินอุดหนุนจากงบประมาณแผ่นดิน เพื่อให้เพียงพอต่อการดำเนินงาน และ (๔) อื่น ๆ

๕. การส่งเสริมกิจการสหกรณ์ออมทรัพย์และสหกรณ์เครดิตยูเนียน

โดยในระยะเริ่มแรกให้มีการส่งเสริมให้สหกรณ์ออมทรัพย์และสหกรณ์เครดิตยูเนียนที่มีขนาดเล็กสามารถพัฒนาขึ้นเป็นสหกรณ์ขนาดใหญ่ หรือสามารถควบรวมกันได้เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการดำเนินงาน ส่วนในระยะยาว สนับสนุนให้สหกรณ์ออมทรัพย์ที่มีความเข้มแข็งร่วมกันจัดตั้ง“ธนาคารสหกรณ์” เพื่อเพิ่มความหลากหลายของบริการทางการเงินและสร้างความมั่นคงให้แก่สหกรณ์ที่เข้าร่วมก่อตั้ง (สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, ๒๕๕๘, น.๑๔-๑๖)

คณะกรรมการขับเคลื่อนการปฏิรูปประเทศด้านเศรษฐกิจ สภาขับเคลื่อนการปฏิรูปประเทศ ได้เสนอแนวทางในการปฏิรูปด้านต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

๑) **ด้านการส่งเสริม** โดยมุ่งเน้นส่งเสริมความเข้มแข็งของสหกรณ์ด้วยการปฏิรูปกระบวนการให้ความรู้พื้นฐานทางการเงิน ตลอดจนสร้างความรู้ความเข้าใจในเรื่องเจตนารมณ์ของสหกรณ์ให้แก่สมาชิกสหกรณ์และประชาชนทั่วไป เนื่องจากกลุ่มบุคคลดังกล่าวเป็นกลไกที่สำคัญในการพัฒนาระบบสหกรณ์ ทั้งนี้ควรปรับปรุงแก้ไขกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับสหกรณ์อันเป็นอุปสรรคต่อการดำเนินงาน เพื่อให้สหกรณ์สามารถดำเนินงานได้อย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

๒) **ด้านการพัฒนา** เพื่อให้สหกรณ์ออมทรัพย์และสหกรณ์เครดิตยูเนียนมีความสามารถในการให้บริการแก่สมาชิก จึงมีความจำเป็นที่จะต้องพัฒนาระบบข้อมูลของสหกรณ์ให้สามารถวิเคราะห์ผลการดำเนินงานและวิเคราะห์ความเสี่ยง ตลอดจนพัฒนาระบบบัญชีให้เป็นไปตามมาตรฐานวิชาชีพ โดยให้มีการกำหนดรอบบัญชีให้ตรงกันและจัดทำบัญชีตามมาตรฐานของสถาบันการเงิน ทั้งนี้เพื่อให้การดำเนินงานของสหกรณ์สอดคล้องกับสภาพสังคมในยุคปัจจุบัน จึงมีความจำเป็นที่จะต้องพัฒนาระบบเทคโนโลยีสารสนเทศให้ทันสมัย เพื่อที่จะสามารถพัฒนาผลิตภัณฑ์ทางการเงินหรือสวัสดิการใหม่ ๆ ให้แก่สมาชิกสหกรณ์ได้

นอกจากการพัฒนาด้านระบบการดำเนินงานแล้วสิ่งสำคัญอีกประการหนึ่งคือ การพัฒนาบุคลากรที่ปฏิบัติงานในสหกรณ์ให้มีความรู้ทางการเงินและธรรมาภิบาล ตลอดจนความรู้ความสามารถในการบริหารจัดการและการบริหารความเสี่ยง เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการดำเนินงานของสหกรณ์

๓) **การกำกับดูแล** เนื่องจากการดำเนินงานของสหกรณ์ออมทรัพย์และสหกรณ์เครดิตยูเนียนมีความแตกต่างจากสหกรณ์ประเภทอื่น ๆ กล่าวคือ สหกรณ์ทั้งสองประเภทดังกล่าวมีการดำเนินงานในส่วนที่เป็นสหกรณ์และส่วนที่เป็นสถาบันการเงิน ดังนั้นจึงมีความจำเป็นที่จะต้องใช้วิธีการในการกำกับดูแลที่แตกต่างจากสหกรณ์ประเภทอื่น โดยให้กรมส่งเสริมสหกรณ์และกรมตรวจบัญชีสหกรณ์เป็นหน่วยงานที่มีหน้าที่ในการกำกับดูแลด้านสหกรณ์ และมีบทบาทในการส่งเสริมกิจการสหกรณ์ดังที่ได้กล่าวมาแล้ว สำหรับการกำกับดูแลด้านความเป็นสถาบันการเงินนั้น แม้ว่าสหกรณ์ออมทรัพย์และสหกรณ์เครดิตยูเนียนจะให้บริการทางการเงิน แต่ก็ยังมีความแตกต่างจากสถาบันการเงินอื่น ๆ ดังนั้นหลักเกณฑ์และความเข้มงวดในการกำกับดูแลจะต้องแตกต่างจากธนาคารพาณิชย์ ทั้งนี้อาจแยกความเข้มงวดในการกำกับดูแลตามขนาดและขอบเขตของกิจการสหกรณ์ โดยต้องไม่เป็นอุปสรรคต่อการดำเนินงานและการเติบโตของกิจการสหกรณ์

๔) **หน่วยงานกำกับดูแลสหกรณ์ออมทรัพย์และสหกรณ์เครดิตยูเนียน** ดังที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้นว่า การกำกับดูแลสหกรณ์ออมทรัพย์และสหกรณ์เครดิตยูเนียนมีความจำเป็นต้องแยกการกำกับดูแลในส่วนที่เป็นสหกรณ์ออกจากส่วนที่เป็นสถาบันการเงิน โดยในส่วนที่เป็นสหกรณ์นั้น ให้เป็นอำนาจหน้าที่ของกรมส่งเสริมสหกรณ์และกรมตรวจบัญชีสหกรณ์ต่อไป แต่ในส่วนที่เป็น

สถาบันการเงินสมควรจัดตั้งหน่วยงานอิสระขึ้นมากำกับดูแล โดยตราเป็นพระราชบัญญัติจัดตั้งสำนักงานกำกับสหกรณ์ออมทรัพย์และสหกรณ์เครดิตยูเนี่ยน เพื่อให้มีประสิทธิภาพและความคล่องตัวในการดำเนินงานมากยิ่งขึ้น (สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, ๒๕๕๙, น.๑๔-๑๗)

กระทรวงการคลัง ด้วยในคราวประชุมคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ ๑๕ พฤศจิกายน ๒๕๕๙ นายกรัฐมนตรีได้มีข้อสั่งการด้านเศรษฐกิจ โดยมอบหมายให้กระทรวงการคลังพิจารณาความเหมาะสมในการมีกฎหมายว่าด้วยสหกรณ์ออมทรัพย์และสหกรณ์เครดิตยูเนี่ยน เพื่อให้มีระบบการกำกับดูแลที่ชัดเจนและส่งเสริมการดำเนินงานของสหกรณ์ออมทรัพย์และสหกรณ์เครดิตยูเนี่ยนให้มีความเข้มแข็งซึ่งกระทรวงการคลังได้เสนอแนวทางการปฏิรูประบบบริหารจัดการและกำกับดูแลกิจการสหกรณ์ออมทรัพย์และสหกรณ์เครดิตยูเนี่ยนโดยประกอบด้วย ๔ แนวทาง ดังนี้

๑. ให้มีการกำกับดูแลกิจการทางการเงินของสหกรณ์ โดยนำหลักการกำกับดูแลสถาบันการเงินว่าด้วยหลักการกำหนดมาตรฐานอัตราส่วนเงินกองทุนต่อสินทรัพย์เสี่ยง (Basel I) มาปรับใช้ให้เหมาะสมกับบริบทของสหกรณ์ออมทรัพย์และสหกรณ์เครดิตยูเนี่ยน โดยแบ่งสหกรณ์ออมทรัพย์และสหกรณ์เครดิตยูเนี่ยน ออกเป็น ๒ ระดับ ตามขนาดสินทรัพย์ของสหกรณ์ออมทรัพย์และสหกรณ์เครดิตยูเนี่ยน ซึ่งได้แก่ ๑) สหกรณ์ออมทรัพย์และสหกรณ์เครดิตยูเนี่ยนขนาดใหญ่ที่มีทรัพย์สินมากกว่า ๕,๐๐๐ ล้านบาท และ ๒) สหกรณ์ออมทรัพย์และสหกรณ์เครดิตยูเนี่ยนขนาดเล็กที่มีขนาดสินทรัพย์น้อยกว่า ๕,๐๐๐ ล้านบาท ซึ่งสหกรณ์ออมทรัพย์และสหกรณ์เครดิตยูเนี่ยนขนาดใหญ่จะมีความเข้มงวดในการกำกับดูแลมากกว่าสหกรณ์ขนาดเล็ก เพราะมีการทำธุรกรรมทางการเงินที่ซับซ้อนและมีความเสี่ยงสูงกว่า ดังนั้นหากไม่มีแนวทางการกำกับดูแลที่ี้อาจทำให้เกิดความเสียหายต่อระบบสหกรณ์ได้

๒. ให้จัดทำร่างระเบียบนายทะเบียนสหกรณ์ว่าด้วยการกำกับดูแลกิจการทางการเงินของสหกรณ์ออมทรัพย์และสหกรณ์เครดิตยูเนี่ยน โดยประกอบด้วย ๔ หมวด ดังนี้

๑) ด้านธรรมาภิบาล เช่น กำหนดให้สมาชิกสมทบของสหกรณ์ต้องเป็นบิดามารดา คู่สมรส หรือบุตรของสมาชิกสหกรณ์ออมทรัพย์และสหกรณ์เครดิตยูเนี่ยน กำหนดให้มีการจัดทำงบการเงินของสหกรณ์ให้เป็นไปตามมาตรฐานทางบัญชี เป็นต้น

๒) ความเสี่ยงด้านเครดิต เช่น ปรับปรุงแนวทางการจัดชั้นสินเชื่อให้สะท้อนถึงความสามารถในการชำระหนี้อย่างแท้จริงของผู้กู้ และให้มีการกันสำรองให้สอดคล้องกับคุณภาพสินเชื่อตามมาตรฐานสหกรณ์ กำหนดให้ภาระหนี้ต่อรายได้ของสมาชิกต่อรายได้รวมให้ไม่เกินร้อยละ ๗๐ เป็นต้น

๓) ความเสี่ยงด้านสภาพคล่อง เช่น กำหนดให้มีการแก้ไขบทนิยามของคำว่าสินทรัพย์ที่สหกรณ์ออมทรัพย์และสหกรณ์เครดิตยูเนี่ยนสามารถนับเป็นสินทรัพย์สภาพคล่อง และกำหนดให้สหกรณ์ออมทรัพย์และสหกรณ์เครดิตยูเนี่ยนดำรงสินทรัพย์สภาพคล่องขั้นต่ำเท่ากับร้อยละ ๖ ซึ่งจากเดิมกำหนดขั้นต่ำไว้ที่ไม่ต่ำกว่าร้อยละ ๑

๔) ความเสี่ยงด้านปฏิบัติการ โดยกำหนดแนวทางปฏิบัติด้านการควบคุมภายในเพื่อช่วยลดความเสี่ยงที่จะเกิดจากความผิดพลาดจากการดำเนินการและการทุจริตของคณะกรรมการดำเนินการและผู้บริหารสหกรณ์ออมทรัพย์และสหกรณ์เครดิตยูเนี่ยน ซึ่งจะส่งผลให้การดำเนินงานของสหกรณ์ออมทรัพย์และสหกรณ์เครดิตยูเนี่ยนเกิดความโปร่งใสและสามารถตรวจสอบได้

๓. ปรับปรุงโครงสร้างระบบการกำกับดูแลสหกรณ์ออมทรัพย์และสหกรณ์เครดิตยูเนี่ยน ให้มีความเป็นอิสระและคล่องตัว โดยเสนอให้มีการจัดตั้งคณะกรรมการกำกับและตรวจสอบการประกอบกิจการทางการเงินของสหกรณ์ออมทรัพย์และสหกรณ์เครดิตยูเนี่ยน เพื่อทำหน้าที่พัฒนาหลักเกณฑ์การกำกับและตรวจสอบการประกอบกิจการทางการเงินของสหกรณ์

ออมทรัพย์และสหกรณ์เครดิตยูเนียนโดยเฉพาะ ซึ่งจะส่งผลให้การกำกับดูแลสหกรณ์ออมทรัพย์และสหกรณ์เครดิตยูเนียนมีความเป็นอิสระและคล่องตัวยิ่งขึ้น

๔. พัฒนาระบบข้อมูลและระบบสารสนเทศของสหกรณ์ออมทรัพย์และสหกรณ์เครดิตยูเนียนให้มีความทันสมัย โดยกำหนดให้สหกรณ์ออมทรัพย์และสหกรณ์เครดิตยูเนียนสามารถนำส่งข้อมูลที่จำเป็นต่อการกำกับและตรวจสอบกิจการของสหกรณ์ออมทรัพย์และสหกรณ์เครดิตยูเนียนเพื่อให้หน่วยงานที่กำกับดูแลสามารถติดตามฐานะและผลดำเนินงานการประกอบกิจการทางการเงินของสหกรณ์ได้อย่างใกล้ชิดและมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น (กระทรวงการคลัง, ๒๕๖๐, น.๑-๒)

สถานิติบัญญัติแห่งชาติ โดยคณะอนุกรรมการพิจารณาศึกษาด้านสหกรณ์และอื่น ๆ ในคณะกรรมการกิจการเกษตรและสหกรณ์ได้เสนอร่างพระราชบัญญัติสหกรณ์ (ฉบับที่..) พ.ศ. .... เนื่องจากเห็นว่าพระราชบัญญัติสหกรณ์ พ.ศ. ๒๕๔๒ ได้ใช้บังคับมาเป็นเวลานานและมีบทบัญญัติบางประการที่ไม่สามารถแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในสถานการณ์ปัจจุบันได้ จึงมีความจำเป็นที่จะต้องตราพระราชบัญญัติดังกล่าว ทั้งนี้ร่างพระราชบัญญัติสหกรณ์ (ฉบับที่..) พ.ศ. .... ได้เสนอต่อที่ประชุมสมานิติบัญญัติแห่งชาติครั้งที่ ๑๓/๒๕๖๐ ในวันที่ ๒ มีนาคม ๒๕๖๐ ซึ่งที่ประชุมมีมติเห็นชอบให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์รับร่างพระราชบัญญัติดังกล่าวไปพิจารณาภายใน ๓๐ วัน ก่อนสมานิติบัญญัติแห่งชาติลงมติรับหลักการ ตามมาตรา ๑๔ วรรคห้า ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับชั่วคราว) พุทธศักราช ๒๕๕๗ ประกอบข้อบังคับการประชุมสมานิติบัญญัติแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๕๗ ข้อ ๑๑๗ ต่อมาเมื่อวันที่ ๒๑ มีนาคม ๒๕๖๐ คณะรัฐมนตรีได้มีมติอนุมัติหลักการร่างพระราชบัญญัติดังกล่าวตามข้อสังเกตของสำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา โดยให้นำไปรวมกับร่างพระราชบัญญัติสหกรณ์ (ฉบับที่..) พ.ศ. .... ที่เสนอโดยกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ซึ่งในอยู่ระหว่างการตรวจพิจารณาของสำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา และเห็นสมควรให้ชะลอร่างพระราชบัญญัติดังกล่าวไว้ก่อน เพื่อรอพิจารณาไปพร้อมกับร่างพระราชบัญญัติสหกรณ์ (ฉบับที่ ..) พ.ศ. .... ของคณะรัฐมนตรีที่จะเสนอต่อไป ซึ่งร่างพระราชบัญญัติสหกรณ์ (ฉบับที่ ..) พ.ศ. .... ที่เสนอโดยสมานิติบัญญัติแห่งชาติได้มีการเสนอให้แก้ไขเพิ่มเติมในประเด็นต่าง ๆ ดังนี้

๑. บทนิยามศัพท์ ตามร่างพระราชบัญญัติสหกรณ์ (ฉบับที่..) พ.ศ. .... ซึ่งเสนอโดยสมานิติบัญญัติแห่งชาติได้มีการเสนอให้ยกเลิกความในบทนิยามศัพท์คำว่า “สหกรณ์” ซึ่งบัญญัติว่า “สหกรณ์ หมายความว่า คณะบุคคลซึ่งร่วมกันดำเนินกิจการเพื่อประโยชน์ทางเศรษฐกิจและสังคม โดยช่วยตนเองและช่วยเหลือซึ่งกันละกัน และได้จดทะเบียนตามพระราชบัญญัตินี้” โดยใช้บทนิยามศัพท์ใหม่ว่า “สหกรณ์” หมายความว่า องค์การอิสระของบุคคลซึ่งรวมกันด้วยความสมัครใจ เพื่อสนองความต้องการและมุ่งหมายร่วมกันทางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม โดยการดำเนินกิจการที่เป็นเจ้าของร่วมกันและได้จดทะเบียนตามพระราชบัญญัตินี้ เพื่อให้สอดคล้องกับความหมายของสหกรณ์ตามหลักสากลของสัมพันธภาพสหกรณ์ระหว่างประเทศ (THE INTERNATIONAL CO-OPERATIVES ALLIANCE : ICA)

๒. คณะกรรมการพัฒนาการสหกรณ์แห่งชาติ โดยได้มีการเสนอแก้ไขเพิ่มเติมโครงสร้างของกรรมการโดยตำแหน่งและกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิของคณะกรรมการพัฒนาการสหกรณ์แห่งชาติ และเรื่องการออกระเบียบ ข้อบังคับ ประกาศ คำสั่ง หรือข้อกำหนดตามอำนาจหน้าที่ เช่น ให้คณะกรรมการพัฒนาการสหกรณ์แห่งชาติเป็นผู้กำหนดคุณสมบัติสมาชิกสมทบแทนนายทะเบียนสหกรณ์ สามารถกำหนดข้อยกเว้นวาระการดำรงตำแหน่งของคณะกรรมการดำเนินการสหกรณ์บางประเภท และมีอำนาจในการกำกับดูแลผู้ตรวจสอบกิจการสหกรณ์ เป็นต้น ทั้งนี้เพื่อความสะดวกและความคล่องตัวในการกำกับดูแลสหกรณ์และพัฒนาสหกรณ์ให้เป็นไปตามมาตรฐานสากล ตลอดจน

การกำหนดกรอบระยะเวลาเพื่อให้มีการประชุมตามภารกิจอย่างสม่ำเสมอซึ่งจะก่อให้เกิดประสิทธิภาพในการดำเนินงาน และได้มีการกำหนดให้คณะกรรมการพัฒนาการสหกรณ์แห่งชาติสามารถแต่งตั้งคณะอนุกรรมการที่มีความเชี่ยวชาญเฉพาะด้านได้ตามความเหมาะสม และยังสามารถแต่งตั้งคณะอนุกรรมการพิจารณาอุทธรณ์ของสหกรณ์เพื่อให้สามารถดำเนินการพิจารณาอุทธรณ์ได้อย่างรวดเร็วและชัดเจน

๓. นายทะเบียนสหกรณ์ ได้มีการเสนอให้ปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์เป็นผู้ดำรงตำแหน่งนายทะเบียนสหกรณ์ เพื่อให้มีอำนาจสั่งการและบังคับบัญชาหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องในกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ได้อย่างเหมาะสม และได้เพิ่มอำนาจหน้าที่ของนายทะเบียนสหกรณ์ในด้านต่าง ๆ เช่น ให้นายทะเบียนสหกรณ์มีอำนาจในการฟื้นฟูสหกรณ์ที่ประสบปัญหาโดยมีต้องนำเรื่องเข้าสู่กระบวนการยุติธรรม, สามารถออกคำสั่งเป็นหนังสือให้ผู้บริหารสหกรณ์ สมาชิกสหกรณ์ ตลอดจนบุคคลใด ๆ ที่เกี่ยวข้องกับสหกรณ์มาชี้แจงข้อเท็จจริงเกี่ยวกับกิจการสหกรณ์ และสามารถฟ้องร้องบุคคลภายนอกที่ทำให้สหกรณ์ได้รับความเสียหายได้ ตลอดจนมีอำนาจสั่งให้คณะกรรมการดำเนินการสหกรณ์ปฏิบัติหน้าที่เป็นการชั่วคราวเพื่อแก้ไขข้อบกพร่องนั้น และให้นายทะเบียนสหกรณ์สามารถแต่งตั้งบุคคลอื่นดำเนินการแทนคณะกรรมการดำเนินการสหกรณ์ตามที่เห็นสมควรโดยให้ถือว่าคำสั่งดังกล่าวเป็นมติที่ประชุมผู้ถือหุ้น ทั้งนี้เพื่อให้สามารถดำเนินการแก้ไขปัญหาหรือดำเนินกิจการของสหกรณ์เป็นไปอย่างรวดเร็ว เหมาะสม และมีประสิทธิภาพ

๔. การดำเนินการของกิจการสหกรณ์ ได้มีการเสนอแก้ไขเกี่ยวกับการจัดตั้งหรือรวมกันของสหกรณ์ต่างประเภทกันให้สามารถรวมกันได้เป็นชุมนุมสหกรณ์ให้มีความชัดเจนยิ่งขึ้น ซึ่งจากบทบัญญัติเดิมได้บัญญัติให้สหกรณ์ประเภทเดียวกันเท่านั้นที่สามารถรวมกันได้ ทั้งนี้เพื่อให้สหกรณ์ประเภทต่าง ๆ สามารถเชื่อมโยงกันได้อย่างเป็นระบบ

๕. นายทะเบียนกลุ่มเกษตรกรกรุงเทพมหานครและนายทะเบียนกลุ่มเกษตรกรประจำจังหวัด โดยเสนอให้มีการกำหนดให้สหกรณ์จังหวัดเป็นนายทะเบียนกลุ่มเกษตรกรประจำจังหวัด และผู้อำนวยการสำนักงานส่งเสริมสหกรณ์กรุงเทพมหานคร พื้นที่ ๑ และผู้อำนวยการสำนักงานส่งเสริมสหกรณ์กรุงเทพมหานคร พื้นที่ ๒ เป็นนายทะเบียนกลุ่มเกษตรกรกรุงเทพมหานคร ทั้งนี้เพื่อให้กลุ่มเกษตรกรสามารถประสานงานระหว่างกรมส่งเสริมสหกรณ์ได้อย่างเป็นระบบและเพื่อให้เกิดความสะดวกและรวดเร็ว

จากที่กล่าวมาแล้วข้างต้นเป็นการดำเนินการปฏิรูปของสภาปฏิรูปแห่งชาติ สภาขับเคลื่อนการปฏิรูปประเทศ และกระทรวงการคลังซึ่งเป็นองค์กระด้นนโยบายที่ผลักดันให้เกิดการปฏิรูป นอกจากนี้สภานิติบัญญัติแห่งชาติซึ่งทำหน้าที่ฝ่ายนิติบัญญัติได้จัดทำและเสนอร่างพระราชบัญญัติสหกรณ์ (ฉบับที่..) พ.ศ. .... ทั้งนี้คณะรัฐมนตรีมีมติอนุมัติหลักการร่างพระราชบัญญัติดังกล่าว และส่งให้สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกาตรวจพิจารณา โดยให้นำไปรวมกับร่างพระราชบัญญัติสหกรณ์ (ฉบับที่..) พ.ศ. .... ที่เสนอโดยกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ซึ่งในอยู่ระหว่างการตรวจพิจารณาของสำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา และให้นำแนวทางการปฏิรูประบบการบริหารจัดการและกำกับดูแลกิจการสหกรณ์ออมทรัพย์ และสหกรณ์เครดิตยูเนี่ยนที่กระทรวงการคลังเสนอไปประกอบการพิจารณาด้วย เพื่อให้การปฏิรูปประเทศเกิดผลอย่างเป็นรูปธรรมต่อไป

นอกจากนี้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ มาตรา ๒๕๘ ได้บัญญัติให้ต้องดำเนินการปฏิรูปประเทศด้านต่าง ๆ ให้เกิดผลขึ้น ซึ่งในการปฏิรูปด้านเศรษฐกิจได้มีประเด็นที่เกี่ยวข้องกับระบบสหกรณ์ด้วย โดยได้ระบุไว้ในมาตราดังกล่าวซึ่งมีใจความว่า “สร้างกลไกเพื่อส่งเสริมสหกรณ์และผู้ประกอบการแต่ละขนาดให้มีความสามารถในการแข่งขันอย่างเหมาะสม และส่งเสริม

การประกอบวิชาชีพเพื่อสังคม และวิชาชีพที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม รวมทั้งสร้างกลไกเพื่อเพิ่มโอกาสในการทำงาน และการประกอบอาชีพของประชาชน” ซึ่งจากบทบัญญัติดังกล่าวถือว่ารัฐได้ให้ความสำคัญกับระบบสหกรณ์เป็นอย่างยิ่ง โดยรัฐมีวัตถุประสงค์ที่จะใช้ระบบสหกรณ์เป็นกลไกในการปฏิรูปประเทศด้านเศรษฐกิจ เพื่อให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืนต่อไป (รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย,๒๕๖๐)

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

จากที่กล่าวมาแล้วข้างต้นเป็นสภาพปัญหาของการดำเนินกิจการสหกรณ์ออมทรัพย์และสหกรณ์เครดิตยูเนียน ตลอดจนข้อมูลเกี่ยวกับการดำเนินการปฏิรูประบบสหกรณ์ในปัจจุบัน ซึ่งจากการที่ผู้เขียนได้ศึกษาในเรื่องดังกล่าวทำให้เข้าใจถึงที่มาของปัญหาในการดำเนินกิจการสหกรณ์ อันเป็นเหตุให้สหกรณ์ออมทรัพย์และสหกรณ์เครดิตยูเนียนยังไม่สามารถให้บริการทางการเงินแก่สมาชิกได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งนี้ ผู้เขียนเห็นว่าระบบสหกรณ์ออมทรัพย์และสหกรณ์เครดิตยูเนียนนั้นเกิดจากการรวมกลุ่มบุคคลที่มีอาชีพอย่างเดียวกัน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้สมาชิกรู้จักการออมทรัพย์และให้กู้ยืมเมื่อเกิดเหตุจำเป็น หรือกู้ยืมเพื่อนำไปก่อให้เกิดประโยชน์นอกวง ซึ่งถือว่าเป็นระบบที่ช่วยให้สามารถพัฒนาคุณภาพชีวิตให้แก่ประชาชนในทุกสาขาอาชีพ แต่ในความเป็นจริงกลับพบว่า บุคคลที่ต้องการเข้าร่วมเป็นสมาชิกสหกรณ์ออมทรัพย์และสหกรณ์เครดิตยูเนียนนั้น มีความประสงค์ที่จะเข้าร่วมเป็นสมาชิกเพื่อหวังผลประโยชน์จากผลตอบแทนจากการฝากทรัพย์และการกู้ยืมเงินเป็นหลัก ซึ่งขัดแย้งกับวัตถุประสงค์ในการจัดตั้งสหกรณ์ออมทรัพย์และสหกรณ์เครดิตยูเนียนที่มุ่งเน้นให้สมาชิกรู้จักการออมทรัพย์และจากความต้องการของสมาชิกดังกล่าว ทำให้มีการอาศัยเหตุปัจจัยดังกล่าวกระทำการระดมเงินฝากจากสมาชิก และนำเงินที่ได้มานั้นไปแสวงหากำไรโดยการนำไปให้บุคคลภายนอกซึ่งเป็นสมาชิกสมทบกู้ยืมจนทำให้สหกรณ์ออมทรัพย์และสหกรณ์เครดิตยูเนียนขาดสภาพคล่องทางการเงิน และจากการดำเนินการที่ผิดวัตถุประสงค์ดังกล่าว ทำให้ระบบสหกรณ์ออมทรัพย์และสหกรณ์เครดิตยูเนียนในประเทศไทยเกิดปัญหาในการดำเนินกิจการและเป็นปัญหาที่ส่งผลกระทบต่อระบบเศรษฐกิจของประเทศ ดังนั้น จึงมีความจำเป็นที่จะต้องมีการแก้ไขปัญหาดังกล่าวทั้งระบบ โดยต้องเป็นการร่วมกันแก้ไขจากทุกภาคส่วน เพื่อให้ระบบสหกรณ์มีความเข้มแข็งและสามารถดำเนินการแข่งขันในภาคธุรกิจได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ทั้งนี้ผู้เขียนมีข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการดำเนินการปฏิรูประบบสหกรณ์ออมทรัพย์และสหกรณ์เครดิตยูเนียนในประเด็นต่าง ๆ ดังนี้

๑. ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการให้ความรู้ทางการเงินแก่ประชาชน สืบเนื่องจากปัญหาที่ว่าสมาชิกสหกรณ์ ผู้บริหารสหกรณ์ และประชาชนส่วนใหญ่ยังขาดความรู้พื้นฐานทางการเงินและการวางแผนทางการเงิน ตลอดจนขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการลงทุนอย่างเหมาะสม ส่งผลให้ขาดวินัยทางการเงินและยังไม่สามารถดำเนินการบริหารกิจการของสหกรณ์ออมทรัพย์และสหกรณ์เครดิตยูเนียนเพื่อตอบสนองความต้องการของประชาชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ดังนั้น จึงควรมีการส่งเสริมให้มีการอบรมให้ความรู้พื้นฐานทางการเงินแก่ประชาชน โดยมีการจัดหลักสูตรให้เหมาะสมกับผู้เข้ารับการอบรมในระดับต่าง ๆ เช่น ในกรณีที่ผู้เข้ารับการอบรมเป็นสมาชิกสหกรณ์หรือประชาชนทั่วไป หลักสูตรการให้ความรู้ทางการเงินควรเป็นเรื่องที่เกี่ยวกับกระบวนการพื้นฐานทางการเงิน เช่น การออมเงิน การวางแผนทางการเงิน และการลงทุนขั้นพื้นฐาน ตลอดจนสร้างความรู้ความเข้าใจในเรื่องเจตนาารมณ์ของสหกรณ์ เพื่อให้เกิดความตระหนักว่าสมาชิกสหกรณ์นั้นคือเจ้าของสหกรณ์ สำหรับผู้เข้ารับการอบรมที่เป็นผู้บริหารสหกรณ์หรือเจ้าหน้าที่สหกรณ์ นอกจากจะต้องให้ความรู้ในเรื่องดังกล่าวข้างต้นแล้ว ยังจะต้องมีการเพิ่มเติมเนื้อหาในส่วนที่เกี่ยวกับความรู้พื้นฐานด้านการบัญชี ด้านการเงินการธนาคาร และความรู้เบื้องต้นด้านกฎหมาย

ที่เกี่ยวข้องกับระบบสหกรณ์ ความรู้เกี่ยวกับการลงทุนและการบริหารความเสี่ยงอย่างเหมาะสม ตลอดจนหลักการธรรมาภิบาล เพื่อให้ผู้บริหารสหกรณ์และเจ้าหน้าที่สหกรณ์สามารถดำเนินกิจการสหกรณ์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ มีความโปร่งใส และสามารถตรวจสอบผลการดำเนินงานได้

๒. ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับด้านการพัฒนาระบบสหกรณ์ออมทรัพย์และสหกรณ์

เครดิตยูเนียน ในปัจจุบันสหกรณ์ออมทรัพย์และสหกรณ์เครดิตยูเนียนมีศักยภาพในการให้บริการทางการเงินที่หลากหลาย แต่ในการดำเนินการของสหกรณ์ออมทรัพย์และสหกรณ์เครดิตยูเนียนทั้งระบบยังไม่เป็นไปในทิศทางเดียวกัน เช่น การกำหนดกรอบบัญชีของสหกรณ์ออมทรัพย์และสหกรณ์เครดิตยูเนียนแต่ละแห่งมีกรอบบัญชีไม่ตรงกัน ระบบบัญชียังไม่เป็นไปตามมาตรฐานวิชาชีพ หรือระบบข้อมูลของสหกรณ์ยังไม่เพียงพอต่อการวิเคราะห์ความเสี่ยง ดังนั้น หากปล่อยให้มีการดำเนินการเช่นนี้ต่อไปอาจก่อให้เกิดความเสียหายแก่ระบบสหกรณ์และระบบเศรษฐกิจของประเทศ ดังนั้นจึงควรดำเนินการปฏิรูประบบการดำเนินงานของสหกรณ์ให้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน โดยกำหนดให้กรอบบัญชีของสหกรณ์ทุกแห่งมีกรอบบัญชีที่ตรงกัน และอาจนำระบบการจัดทำบัญชีตามมาตรฐานของสถาบันการเงินมาปรับใช้ตามความเหมาะสมของกิจการสหกรณ์ออมทรัพย์และสหกรณ์เครดิตยูเนียน สำหรับการจัดการข้อมูลเพื่อวิเคราะห์ความเสี่ยงนั้น สหกรณ์ออมทรัพย์และสหกรณ์เครดิตยูเนียนอาจเข้าร่วมเป็นสมาชิกของบริษัท ข้อมูลเครดิตแห่งชาติ จำกัด เพื่อนำข้อมูลจากหน่วยงานดังกล่าวมาประกอบการพิจารณาวิเคราะห์ความเสี่ยงด้านเครดิตและวิเคราะห์สินเชื่อของสมาชิกสหกรณ์ ซึ่งในปัจจุบันได้มีสหกรณ์ออมทรัพย์ต้นแบบจำนวน ๖ แห่ง เข้าร่วมเป็นสมาชิกกับบริษัท ข้อมูลเครดิตแห่งชาติ จำกัดแล้ว อาทิเช่น สหกรณ์ออมทรัพย์กรมป่าไม้ สหกรณ์ออมทรัพย์ครูขอนแก่น เป็นต้น และเพื่อให้การดำเนินงานของสหกรณ์สอดคล้องกับสภาพสังคมในยุคปัจจุบัน ยังมีความจำเป็นที่จะต้องพัฒนาระบบเทคโนโลยีสารสนเทศให้ทันสมัยเพื่อให้สามารถพัฒนาผลิตภัณฑ์ทางการเงินหรือสวัสดิการใหม่ ๆ ให้แก่สมาชิกสหกรณ์ได้

นอกจากการพัฒนาด้านระบบการดำเนินงานดังกล่าวแล้ว ควรมีการพัฒนาบุคลากรที่ปฏิบัติงานในสหกรณ์ให้มีความรู้ทางการเงินและธรรมาภิบาล ตลอดจนความรู้ความสามารถในการบริหารจัดการและการบริหารความเสี่ยงอย่างต่อเนื่อง ก็เป็นการเพิ่มประสิทธิภาพในการดำเนินงานของสหกรณ์อีกทางหนึ่งด้วย

๓. ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการกำกับดูแลสหกรณ์ออมทรัพย์และสหกรณ์เครดิตยูเนียน

เนื่องจากการดำเนินงานของสหกรณ์ออมทรัพย์และสหกรณ์เครดิตยูเนียนมีความแตกต่างจากสหกรณ์ประเภทอื่น ๆ กล่าวคือ สหกรณ์ทั้งสองประเภทดังกล่าวมีการดำเนินงานในส่วนที่เป็นสหกรณ์และส่วนที่เป็นสถาบันการเงิน ดังนั้น จึงมีความจำเป็นที่จะต้องมีการควบคุมดูแลที่แตกต่างจากสหกรณ์ประเภทอื่น ซึ่งผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นว่า ควรให้กรมส่งเสริมสหกรณ์และกรมตรวจบัญชีสหกรณ์ยังคงมีหน้าที่ในการกำกับดูแลด้านสหกรณ์ และมีบทบาทในการส่งเสริมกิจการสหกรณ์เช่นเดิม ส่วนการกำกับดูแลด้านความเป็นสถาบันการเงินนั้นควรมีหน่วยงานที่ทำหน้าที่กำกับดูแลด้านความเป็นสถาบันการเงินโดยเฉพาะ โดยอาจจัดตั้งเป็นหน่วยงานขึ้นในกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ หรือหน่วยงานอิสระ เพื่อให้มีประสิทธิภาพและความคล่องตัวในการดำเนินงานมากยิ่งขึ้น

แม้ว่าสหกรณ์ออมทรัพย์และสหกรณ์เครดิตยูเนียนจะมีความสามารถในการให้บริการทางการเงิน แต่ก็ยังมีความแตกต่างจากสถาบันการเงินอื่น ๆ ดังนั้นหลักเกณฑ์และความเข้มงวดในการกำกับดูแลจึงยังไม่มี ความเข้มงวดเท่ากับธนาคารพาณิชย์ ทั้งนี้ อาจแยกความเข้มงวดในการกำกับดูแลตามขนาดและขอบเขตของกิจการสหกรณ์ โดยแบ่งสหกรณ์ออมทรัพย์และสหกรณ์เครดิตยูเนียน ออกเป็น ๒ ระดับตามขนาดสินทรัพย์ของสหกรณ์ออมทรัพย์และสหกรณ์เครดิตยูเนียนซึ่งได้แก่ ๑) สหกรณ์ออมทรัพย์และ

สหกรณ์เครดิตยูเนียนขนาดใหญ่ที่มีทรัพย์สินมากกว่า ๕,๐๐๐ ล้านบาท และ ๒) สหกรณ์ออมทรัพย์และสหกรณ์เครดิตยูเนียนขนาดเล็กที่มีขนาดสินทรัพย์น้อยกว่า ๕,๐๐๐ ล้านบาท ซึ่งสหกรณ์ออมทรัพย์และสหกรณ์เครดิตยูเนียนขนาดใหญ่จะมีความเข้มงวดในการกำกับดูแลมากกว่าสหกรณ์ขนาดเล็ก เพราะมีการทำธุรกรรมทางการเงินที่ซับซ้อนและมีความเสี่ยงสูงกว่าทั้งนี้การกำหนดหลักเกณฑ์ดังกล่าวจะต้องไม่เป็นอุปสรรคต่อการดำเนินงานและการเติบโตของกิจการสหกรณ์

๔. ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการปฏิรูปกฎหมายสหกรณ์ เนื่องจากพระราชบัญญัติสหกรณ์ พ.ศ. ๒๕๔๒ ได้ใช้บังคับมาเป็นเวลานานทำให้มีบทบัญญัติบางประการไม่สามารถแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในสถานการณ์ปัจจุบันได้ กรณีจึงมีความจำเป็นที่จะต้องมีการแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัตินี้ ซึ่งผู้เขียนเห็นว่าเป็นเรื่องสมควรดำเนินการอย่างยิ่ง แต่อย่างไรก็ตามพระราชบัญญัติสหกรณ์ พ.ศ. ๒๕๔๒ เป็นเพียงบทบัญญัติที่วางหลักเกณฑ์ไว้กว้าง ๆ เกี่ยวกับการดำเนินกิจการสหกรณ์ทุกประเภท โดยไม่มีบทบัญญัติที่เฉพาะเจาะจงเกี่ยวกับการกำกับดูแลสหกรณ์ออมทรัพย์หรือสหกรณ์เครดิตยูเนียน ซึ่งสหกรณ์ประเภทดังกล่าวมีการดำเนินกิจการและสภาพปัญหาที่แตกต่างจากกิจการสหกรณ์ประเภทอื่น ดังนั้นผู้เขียนจึงมีความเห็นว่าจะต้องมีการจัดทำร่างกฎหมายที่วางหลักเกณฑ์ในการกำกับดูแลสหกรณ์ออมทรัพย์และสหกรณ์เครดิตยูเนียนโดยเฉพาะ ซึ่งอาจจัดทำเป็นกฎหมายลำดับรอง เช่น กฎกระทรวง หรือระเบียบนายทะเบียนสหกรณ์ เพื่อให้กฎหมายดังกล่าวเป็นกลไกในการพัฒนาระบบสหกรณ์ออมทรัพย์และสหกรณ์เครดิตยูเนียนให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ทั้งนี้เพื่อให้สหกรณ์ออมทรัพย์และสหกรณ์เครดิตยูเนียนสามารถยืนหยัดอยู่ในภาคธุรกิจได้ และทำให้ระบบเศรษฐกิจของประเทศเกิดการพัฒนายั่งยืนต่อไป

บรรณานุกรม

- กระทรวงการคลัง. (๘ มีนาคม ๒๕๖๐). ข่าวกระทรวงการคลัง : แนวทางการปฏิรูประบบการบริหารจัดการและกำกับดูแลกิจการสหกรณ์ออมทรัพย์และสหกรณ์เครดิตยูเนียน. สืบค้น ๑๙ ตุลาคม ๒๕๖๐ จาก https://www.mof.go.th/home/Press_release/News2017/021.pdf.
- “พระราชบัญญัติสหกรณ์ พ.ศ. ๒๕๔๒” (๒๓ เมษายน ๒๕๔๒). ราชกิจจานุเบกษา, เล่ม ๑๑๖ ตอนที่ ๓๐ ก.
- “พระราชบัญญัติสหกรณ์ ฉบับที่ ๒ พ.ศ. ๒๕๕๓” (๒๑ เมษายน ๒๕๕๓). ราชกิจจานุเบกษา, เล่ม ๑๒๗ ตอนที่ ๒๖ ก.
- “รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย” (๖ เมษายน ๒๕๖๐). ราชกิจจานุเบกษา, เล่ม ๑๓๔ ตอนที่ ๔๐ ก. ร่างพระราชบัญญัติสหกรณ์ (ฉบับที่...) พ.ศ. .... (ม.ป.ป.). เสนอโดยสภานิติบัญญัติแห่งชาติ. สืบค้น ๑๖ ตุลาคม ๒๕๖๐ จาก http://www.senate.go.th/bill/bk_data/304-1.PDF.
- ศิริวรรณ อัครวงศ์เสถียร, กันตภณ ศรีชาติ และรัฐศาสตร์ หนูดำ. (๙ พฤษภาคม ๒๕๖๐). ความเสี่ยงของระบบสหกรณ์ออมทรัพย์กับแนวทางการปฏิรูปการกำกับดูแล. สืบค้น ๒๗ ตุลาคม ๒๕๖๐ จาก https://www.bot.or.th/Thai/MonetaryPolicy/ArticleAndResearch/FAQ/FAQ_114.pdf.
- สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร. (๒๕๕๘). วาระปฏิรูปที่ ๑๓ : การปฏิรูปการเงินฐานรากและสหกรณ์ออมทรัพย์ : แนวทางการปฏิรูปสหกรณ์ออมทรัพย์และสหกรณ์เครดิตยูเนียน. กรุงเทพฯ: สำนักการพิมพ์ สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร.
- สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร. (๒๕๕๙). ข้อเสนอแนะการประชุมสภาขับเคลื่อนการปฏิรูปประเทศ ครั้งที่ ๔๐/๒๕๕๙ วันจันทร์ที่ ๘ สิงหาคม ๒๕๕๙ (น.๑-๔). สืบค้น ๑๒ ตุลาคม ๒๕๖๐ จาก http://www.parliament.go.th/ewtadmin/ewt/parliament_parcy/ewt_w3c/ewt_dl_link.php?nid=35045.
- สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร. (๒๕๕๙). รายงานของคณะกรรมการขับเคลื่อนการปฏิรูปประเทศด้านเศรษฐกิจ สภาขับเคลื่อนการปฏิรูปประเทศ เรื่อง “การปฏิรูประบบสหกรณ์ออมทรัพย์และสหกรณ์เครดิตยูเนียน”. กรุงเทพฯ: สำนักการพิมพ์ สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร.